

Aja pöördumatu kulg

Paul Hindemithi ooper “Pikk jõulueine”

Rahvusooperis Estonia

ELINA SEEGEL

klaveripedagoog

Õpingute ajal pidasin Hindemithi heliloojaks, kelle loomingut on lihtsalt kuulates peaaegu võimatu mõista. Lõviosa tema teostest on kirjutatud helilooja enda loodud unikaalse süsteemi alusel, mis on küll tonaalne, kuid mitte diatooniline. Helirea kaksteist kromaatilist heli on korrastatud, põhinedes helide sugulussüsteemil, mitte klassikalise harmoonia alustel. Mida dissonantsem on heli suhe põhitooniga, seda nõrgem on selle sugulus põhiheliga. Keeruline kuulata, aga ise mängides (tudeerisin “Ludus tonalist” ja erinevaid ansambli-teoseid) koorus lugudest kiht-kihilt uusi sügavusi ja protsess oli enam kui nauditav. Tundsin end maadeavastajana, kes õppejõule iga kord uut maadükikest tutvustas. Veel tänagi pean tunnistama, et Hindemithi vokaallooming on mulle täiesti tundmatu, nii et “Pikka jõulueinet” asusin kuulama ja vaatama enam-vähem puhtalt lehelt.

“Pikk jõulueine” on loodud Thornton Wilderi samanimelise näidendi ainetel. Hindemithi paelus Wilderi draamatiline aja- ja järjepidevuse käsitlus. Näidend oli aga liialt seotud ajalooliste sündmustega ja Hindemith pidas selle detailideni realistlikku dialoogi komponeerimiseks sobimatuks. Seepärast palus ta kirjanikul teksti oma näpunäidete järgi ümber teha. Hindemithi koostatud “ajajoonel” oli märgitud täpne jaotus stseenideks, iga stseeni struktuur, iseloom ja vajalik tekstiridade arv ning kohad, kuhu pidi tulema duett, trio või kvartett. Selline muusika ja teksti eelplaneerimine vastas Hindemithi ooperikontseptsioonile ja sobis ka Wilderile, kes armastas töötada selgete suuniste järgi. Tihe ja harmooniline koostöö tuli

Perepilt lavastusest – Kristel Pärtna (Leonora) ja Oliver Kuusik (Charles).
FOTO HARRI ROSPU

teosele kasuks ning töö edenes kiiresti. Tulemuseks orgaaniline ja katkematult arenev ühevaatuseline kammerooper, mis jutustab Bayardite suguvõsa kodustest sündmustest läbi nelja põlvkonna. Lugu esitletakse jõuluõhtu kontekstis, aga sama hästi võiks ta toimuda ükskõik millisel pere traditsioonilisel kokkutulemise päe-

val. Seda joont on jälginud ka lavastaja (Arne Mikk) ja kunstnik (Kristi Soe), kes ei ole etenduses jõuluaega liialt rõhutanud. Nii visuaalses kui ka mängulises plaanis on jäädud pigem maitsekalt minimalistlikuks. Kasutatud on mitmesugust ajatut sümboolikat, mis muudab loo hästi arusaadavaks (nt küünla süütami-

ne ooperi avamängu ajal ning selle kustutamine viimase te-
gelase lahkudes jms).

Esimese eine korraldavad Roderick (**Rauno Elp**) ja Lucia (**Janne Ševtšenko**), kes on hiljuti maja ostnud ning kutsuvad Rodericki ema (**Annaliisa Pillak**) jõuludeks kül-
la. Rauno Elpi olen viimasel ajal näinud põhiliselt koomi-
listes rollides, seega tuletas Rodericki osatäitmine taas
meelde, et ta on ka hea draamanäitleja. Ka tervikuna on
osatäitjate valik igati õnnestunud, sest kõik erinevate an-
samblitega stseenid töötasid hästi. Eriti mõjuv oli trio
Lucia, Roderick ja Brandon (**Mart Laur**), kus sai nautida
peent kooslaulmist ja nüansirikastes *piano*-varjundites
teostatud, pooltoonidega mängivaid soolopartiisid.
Annaliisa Pillak, kes sageli esitabki just vanemate daamide
osi, mängis seekord lausa kaht eakat naist (lisaks ema
Bayardile ka sugulane Ermengarde). Tema puhul mängib
küllap kaasa hea näitlejageen, sest vaatamata oma nooruse-
le kannab ta need karakterid usutavalt välja, seejuures mit-
te üksnes väliselt, vaid ka hääleliselt. Üks tegelastest, kelle
elu saime sünnist surmani jälgida, oli **Oliver Kuusiku** ke-
hastatud perepoeg Charles. Elujõus pärija, kes võttis üle
oma isa firma, muutus nappide, kuid mõjuvate vahenditega
vananevaks perepeaks, kelle surma järel muutub perekon-
na keskpunkt – loo lõpul lahkub senisest kodust ka
Charlesi naine Leonora (**Kristel Pärtna**), kes veedab järg-
mised jõulud juba oma laste uues kodus. **Mart Madiste**
(Roderick II), kes esitas küll muljetavaldavalt mässava noo-
ruki rolli, oli oma häälekasutuselt ehk kammersaali oludes
liiga jõuline, aga üldiselt suutsid lauljad (ansamblist on
mainimata veel **Teele Jõks**, **Andres Köster** ja **Kati**
Jaanimäe) ruumi loo huvides tööle panna ja teksti nüansid
jõudsid vahetult kuulajateni. Ruumi piiratus tingis ka or-
kestri (dirigent **Kaspar Mänd**) peitmise sirmi taha, aga
muusikalist kvaliteeti see küll mingil määral ei kahjustanud
(lauljatele olid lava külgedel monitorid dirigendi jälgimi-
seks). Kuigi Hindemith pigem eitas juhtmotiivide kasuta-
mist, oli toredaid korduvaid hetki, mida igäüks võis ära
tunda ja tähele panna, sest lugu esitati eesti keeles (tõlkinud
Arne Mikk). Kuna aeg kulges ooperis kiirendatult, siis
mingil hetkel ununeski muusika eraldi jälgimine, sest see
oli tekstiga orgaaniliselt sulandunud ja moodustas lahuta-
matu terviku.

Lavastaja Arne Mikk, kes tähistas möödunud kevadel
auväärset 80. sünnipäeva, on väitnud, et see jääb tema vii-
maseks lavastajatööks. Samas intervjuus (Muusika 2014,
8/9) ütleb ta: “Jõulueine” on ühe sajandi lugu. See on minu
lugu ka.” Ja võibolla on see meie kõigi lugu, sest mullegi tu-
letas ta meelde meie pere koduseid jõule ning andis mõista,
et kuni on võimalik, tuleb nautida koosolemist ja häid aegu.
Julgen seda etendust soovitada kõigile. Neile, kes soovivad
jõulumeeleolu, aga midagi erinevat Eestimaal populaarseid
viise vilistavatest jõulutuuriidest. Ooperisõpradele, kelle kõrv
otsib vaheldust Mozartile, Verdile ja Puccinile. See lugu so-
bib isegi esimeseks tutvuseks ooperiga – ta on piisavalt lühi-
ke ja pingestatud, et huvi säiliks terve etenduse jooksul.

Aeg möödub, ent uute asjade avastamine jätkub. Jään
huviga ootama Hindemithi ooperi “Cardillac” esietendust
kevadel.